

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Оксіня Віталія Юрійовича на дисертаційне дослідження Селменського Максима Степановича на тему «Правове забезпечення міжнародного співробітництва України та Словацької Республіки у сфері підприємницької діяльності», подане до захисту у спеціалізовану вчену раду Науково-дослідного інституту публічного права на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження Селменського М. С. не викликає сумнівів і зумовлена процесами європейської інтеграції України, що потребують належного правового забезпечення міжнародного співробітництва у сфері підприємницької діяльності. В умовах посилення економічної дипломатії, цифровізації бізнес-процесів і трансформації договірно-правових механізмів участі України у внутрішньому ринку ЄС питання узгодження правових систем України та Словацької Республіки набувають особливого теоретичного й прикладного значення.

Проблематика органічно вписується в сучасний науковий дискурс міжнародного приватного та європейського права і водночас виходить за межі суто теоретичного аналізу: акцент зроблено на практичних механізмах гармонізації з *acquis* ЄС, мінімізації правових асиметрій і бар'єрів для транскордонного бізнесу, створенні стабільного правового середовища для МСП.

Вибір напрямку дослідження є належно вмотивованим як у науково-теоретичному, так і в практично-правовому вимірах. Цілком обґрунтовано дисертант акцентує, що дисбаланс нормативного регулювання та недостатня інтеграція цифрових і адміністративних інструментів у механізмах міжнародного співробітництва між Україною та Словацькою Республікою зумовлюють формування інституційних розривів і регуляторних бар'єрів. Саме окреслені диспропорції потребують цілісного, системно-правового осмислення, що й становить предмет дисертаційного пошуку.

Тематика роботи безпосередньо кореспондує з виконанням міжнародно-правових зобов'язань України за Угодою про асоціацію з Європейським

Союзом (2014), положеннями Національної економічної стратегії до 2030 року, а також із релевантними актами права ЄС — Регламентом (ЄС) № 910/2014 (eIDAS) та оновленою рамкою eIDAS 2.0 (Регламент (ЄС) 2024/1183). Звернення до зазначених документів переконливо свідчить про глибоке розуміння здобувачем системних засад сучасної європейської політики у сферах цифрової економіки, підприємництва та транскордонної взаємодії, а також про здатність узгоджувати національні підходи з вимогами *acquis* ЄС.

Наукова цінність дисертаційного дослідження полягає у зосередженні на відносно малодослідженому у вітчизняній правовій науці сегменті — правовому забезпеченні міжнародного співробітництва у сфері транскордонного підприємництва. Селменський М. С. цілком слушно наголошує, що ефективна реалізація міжнародних економічних зв'язків України вимагає не лише гармонізації та адаптації правових норм, а й забезпечення належного рівня інституційної взаємодії, побудованої на засадах правової симетрії, функціональної сумісності та цифрової інтегрованості. Такий підхід свідчить про прагнення автора розглядати міжнародне підприємництво не лише крізь призму нормотворчості, а як комплексний міжправовий і міжінституційний процес.

Таким чином, актуальність обраної теми не викликає жодних сумнівів. Вона органічно відображає об'єктивні потреби сучасного етапу розвитку українського права, відповідає стратегічним орієнтирам державної політики у сфері європейської інтеграції та сприяє поглибленню теоретико-методологічних і прикладних засад правового забезпечення транскордонного підприємництва України у взаємодії зі Словачькою Республікою.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Вивчення дисертаційного дослідження Селменського Максима Степановича та його наукових публікацій засвідчує високий рівень теоретичної підготовки, логічність побудови й послідовність викладу матеріалу. Автор чітко визначив мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження, забезпечивши їх методологічну узгодженість і повноту розкриття обраної тематики. Дисертація вирізняється

цілісністю структури, внутрішньою логікою наукового аналізу та завершеністю кожного розділу, що свідчить про зріле розуміння здобувачем предмета дослідження, уміння працювати з великим обсягом нормативного, доктринального й аналітичного матеріалу, а також про сформованість у нього наукового стилю мислення.

Робота характеризується виваженням і методологічно коректним поєднанням загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-правових методів пізнання. У процесі дослідження дисертант послідовно застосовував порівняльно-правовий, системно-структурний, інституціональний, історико-правовий, логіко-аналітичний та емпіричний методи. Таке поєднання забезпечило глибоке й багатовимірне осмислення сутності та змісту правового забезпечення міжнародного співробітництва України та Словацької Республіки у сфері підприємницької діяльності, сприяло формулюванню обґрунтованих теоретичних положень, висновків і практичних рекомендацій, що мають реальну прикладну цінність.

Джерельна база дослідження є репрезентативною та відзначається різноплановістю. У роботі використано 237 найменувань джерел, серед яких — міжнародні договори, акти Європейського Союзу, законодавство України та Словацької Республіки, практика Суду ЄС, документи міжнародних організацій, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених. Такий добір засвідчує ґрунтовність, системність і належний рівень опрацювання матеріалу, що відповідає сучасним стандартам академічної доброчесності. Дисертант продемонстрував уміння здійснювати критичний аналіз наукових підходів, виокремлювати суперечливі концепції, оцінювати їх евристичний потенціал і формулювати власні аргументовані висновки, що є ознакою наукової зрілості та високої аналітичної культури автора.

Результати наукового пошуку здобувач апробував у семи наукових публікаціях, серед яких чотири статті у фахових виданнях, включених до переліку Міністерства освіти і науки України за спеціальністю 081 «Право», та три тези доповідей, оприлюднені на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Це свідчить про належну апробацію основних

положень дисертації, позитивне сприйняття її результатів науковою спільнотою та практичну значущість запропонованих автором підходів.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Дисертаційне дослідження Селменського Максима Степановича є одним із перших в Україні комплексних наукових досліджень, присвячених проблемам правового забезпечення міжнародного співробітництва України та Словацької Республіки у сфері підприємницької діяльності. Робота поєднує глибоке теоретико-правове узагальнення та розроблення прикладних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення договірно-правових, інституційних і цифрових механізмів транскордонного підприємництва в умовах європейської інтеграції України. За результатами проведеного дослідження сформульовано низку наукових положень і висновків, запропонованих автором особисто. Зокрема, уперше: 1) створено багатокритеріальну методологічну рамку оцінювання ефективності двосторонніх правових інструментів; 2) розроблено авторську типологію гармонізації та чотирирівневу модель багаторівневої узгодженості, що дозволяють комплексно оцінювати передбачуваність і стабільність правового середовища транскордонного підприємництва; 3) сформовано авторську Стратегію удосконалення правового забезпечення українсько-словацького підприємницького діалогу, яка вперше поєднує нормативний, інституційний та цифровий виміри. Стратегія побудована за логіко-цільовою моделлю, що забезпечує системність і послідовність реалізації. Її ключовими новаціями є інтеграція системи ключових показників ефективності, реєстру ризиків і механізмів корекції політики, що робить процес співробітництва адаптивним та гнучким. Вона містить трьохетапну дорожню карту (2025–2035), яка поєднує тактичні кроки з довгостроковими стратегічними цілями, забезпечує узгодженість договірно-правових, інституційних і цифрових рішень та гарантує керований і передбачуваний характер інтеграційного процесу.

Крім того, у роботі удосконалено: підхід до оцінювання впливу правового регулювання на діяльність МСП шляхом системного співвіднесення

бар'єрів з критеріями ефективності; методологію порівняльно-правового аналізу транскордонного підприємництва через поєднання «жорсткого» та «м'якого» права, що дало змогу комплексно оцінювати дієвість договірної бази.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові результати, отримані Селменським Максимом Степановичем, відзначаються високим рівнем обґрунтованості, логічною завершеністю та внутрішньою узгодженістю. Вони ґрунтуються на системному аналізі міжнародних договорів, актів Європейського Союзу, національного законодавства України та Словацької Республіки, рішень Суду ЄС, а також на вивченні практики транскордонної підприємницької діяльності. Така джерельна база забезпечила глибину й достовірність висновків, наданих у дисертації.

Обґрунтованість положень дослідження підтверджується послідовною логікою викладу матеріалу та кореляцією між завданнями, результатами і висновками кожного розділу. Дисертант послідовно розкрив закономірності правового забезпечення міжнародного співробітництва України та Словацької Республіки, визначив структурні та функціональні особливості цього процесу, виявив правові асиметрії, цифрові бар'єри та інституційні розриви, що ускладнюють ефективну взаємодію суб'єктів господарювання.

Висновки та рекомендації дисертанта побудовані на чітких логічних аргументах, підкріплених аналітичними матеріалами й практичними прикладами. У роботі простежується послідовність від теоретичного аналізу джерел права ЄС і двосторонніх угод — до розроблення конкретних пропозицій щодо усунення правових диспропорцій і формування ефективної договірно-правової моделі співробітництва між Україною та Словацькою Республікою.

Сформульовані здобувачем положення відзначаються науковою новизною й переконливістю. Обґрунтовано концепцію «багаторівневої узгодженості» правового регулювання, а також запропоновано логічно

вивірену стратегію подолання правових асиметрій. Кожне з наведених рішень має логічне й доказове підґрунтя, що базується на аналізі чинної нормативної бази, практики її застосування та позицій науковців.

Обґрунтованість висновків підтверджується також практичною доцільністю запропонованих рекомендацій. Вони мають прикладне значення для гармонізації українського законодавства з *acquis* ЄС, оптимізації договірно-правових механізмів співпраці зі Словацькою Республікою, підвищення ефективності регулювання транскордонної підприємницької діяльності та вдосконалення процедур цифрової взаємодії суб'єктів господарювання.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Ще раз акцентуючи на належному рівні оволодіння здобувачем методології наукової діяльності, варто зазначити, що Селменський Максим Степанович належним чином обґрунтував і послідовно застосував сучасні та релевантні методи наукового аналізу, що відповідають специфіці предмета його дослідження. Йдеться, зокрема, про такі методи, як: діалектичний, застосований для з'ясування закономірностей формування та розвитку правового забезпечення міжнародного співробітництва у сфері підприємницької діяльності, що дало змогу показати взаємозалежність між соціально-економічними трансформаціями, інтеграційними процесами й еволюцією правових механізмів (розділи 1–3); системно-структурний, який став основою для аналізу правового забезпечення співробітництва як багаторівневої системи, що дало можливість визначити взаємозв'язки між національним, двостороннім і наднаціональним рівнями регулювання (підрозділи 1.2, 3.1–3.4); методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції, які забезпечили узгоджений перехід від загальних теоретичних положень до конкретних галузевих інститутів, а також формування узагальнених висновків щодо комплексного правового режиму транскордонного підприємництва (розділи 1–2); порівняльно-правовий метод, за допомогою якого здійснено зіставлення норм українського та словацького законодавства із правом Європейського Союзу, виявлено правові асиметрії та

розбіжності регуляторних моделей, що дозволило сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо їх усунення (підрозділи 2.1–2.2, 3.1); формально-юридичний, який забезпечив точність понятійно-категоріального апарату дослідження, зокрема уточнення змісту понять «правова асиметрія», «інтеграційна сумісність» та ін. (розділ 1, підрозділ 1.2); історико-правовий метод, що допоміг простежити еволюцію договірно-правових засад співробітництва між Україною та Словачькою Республікою, визначити історичні етапи становлення та трансформації правових інститутів, пов'язаних із міжнародним підприємництвом (підрозділ 2.1.3); метод правового моделювання, застосований для побудови авторської концепції “договірно-інституційної архітекτονіки” як нової моделі узгодження договірних і інституційних механізмів транскордонного співробітництва та розроблення чотирирівневої системи багаторівневої узгодженості (розділ 3); кейс-метод і контент-аналіз, які дали змогу проаналізувати практичні ситуації діяльності українських підприємців у Словачькій Республіці, оцінити ефективність чинних правових інструментів, а також узагальнити результати емпіричних спостережень (підрозділ 2.3); соціологічні методи — анкетування та інтерв'ю, використані для збору первинних даних щодо реальних бар'єрів та проблем, з якими стикаються українські суб'єкти господарювання у транскордонній діяльності (підрозділи 2.3.1–2.3.2); критеріально-індикаторний аналіз, що забезпечив оцінювання ефективності правових режимів співпраці за критеріями узгодженості, пропорційності, забезпечуваності виконання, цифрової сумісності та доступності для суб'єктів малого і середнього підприємництва (підрозділ 1.2.2, розділ 3).

Здобувач продемонстрував уміння коректно формулювати мету й завдання дослідження, узгоджуючи їх із обраними методами та логікою аналізу. Робота вирізняється системністю, внутрішньою узгодженістю та глибоким розумінням природи досліджуваних правових процесів.

Отже, поставлені наукові завдання виконано на високому методологічному рівні, а здобувач повністю опанував методологію наукової

діяльності, що відповідає рівню доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Результати, отримані Селменським Максимом Степановичем, мають вагоме теоретичне й прикладне значення, засвідчуючи глибину наукового опрацювання проблематики та її безпосередній зв'язок із потребами сучасної правової практики.

У науково-дослідній площині дисертація суттєво розширює методологічні засади порівняльно-правового аналізу транскордонного підприємництва, уточнює зміст категорії «правова асиметрія», а також вводить до наукового обігу концепти «регуляторного трикутника» і «договірно-інституційної архітектоніки». Ці теоретичні напрацювання поглиблюють уявлення про взаємодію національного та наднаціонального права в умовах європейської інтеграції, сприяючи формуванню цілісного наукового бачення процесів правової гармонізації.

У нормотворчій і правозастосовній діяльності результати дослідження мають прикладне значення. Запропоновані автором рекомендації можуть бути використані для вдосконалення договірно-правової бази між Україною та Словацькою Республікою, адаптації національного законодавства до вимог права Європейського Союзу, а також при розробленні нових міжнародних угод у податковій, інвестиційній та митній сферах. Високу практичну цінність мають розроблені пропозиції щодо спрощення адміністративних процедур, впровадження цифрових інструментів транскордонної взаємодії та підвищення рівня правової сумісності підприємницьких режимів.

Для підприємницької практики напрацювання становлять реальну користь у частині оптимізації транскордонної діяльності українських суб'єктів господарювання. Зокрема, обґрунтовані пропозиції щодо взаємного визнання електронних довірчих послуг і створення цифрового шлюзу для малого та середнього бізнесу сприятимуть підвищенню прозорості процедур і формуванню стабільного правового середовища.

У сфері освіти положення та висновки дисертації можуть бути використані при викладанні дисциплін *«Міжнародне приватне право»*, *«Міжнародне право»*, *«Право Європейського Союзу»*, а також у спецкурсах і магістерських програмах, присвячених правовим аспектам транскордонного співробітництва та європейської інтеграції. Матеріали дослідження становлять методичну основу для оновлення навчальних планів, розроблення практичних кейсів і завдань із проблем гармонізації законодавства України з *acquis* ЄС.

Отже, результати дисертації поєднують вагомий теоретичний внесок із високою практичною значущістю, мають міждисциплінарний характер і можуть бути використані у науково-дослідній, нормотворчій, правозастосовній, освітній та підприємницькій діяльності, що підтверджує актуальність і прикладну спрямованість проведеного дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Тема дисертаційного дослідження є важливою для сучасної науки та практики, відповідає нагальним потребам суспільного розвитку. Її положення викладено українською мовою, зміст характеризується структурованістю із зрозумілим розподілом на вступ, основну частину (теоретичний, аналітичний та практичний аспекти) та висновки, що загалом відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація містить анотацію, список публікацій, зміст, вступ, три розділи, що включають десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 369 сторінок.

Дисертантом висвітлено всі ключові аспекти теми, виклад є всеохоплюючим, із врахуванням практичних аспектів. Усі завдання, поставлені у вступі, виконані, а обсяг і глибина роботи відповідають рівню дисертаційного дослідження.

Після кожного розділу й дисертації загалом сформульовано висновки, у яких вичерпно висвітлено зміст розглянутих питань. Висновки відповідають отриманим результатам, мають належну аргументацію та високий рівень достовірності.

Список використаних джерел. Робота містить список використаних джерел з 245 найменувань і займає 34 сторінки.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Селменського Максима Степановича мають прикладну значущість і можуть бути використані в різних напрямках державної, міждержавної та освітньої діяльності.

Насамперед, напрацювання автора створюють підґрунтя для вдосконалення договірно-правових механізмів українсько-словацького співробітництва, зокрема через посилення інституційної координації, регулярний діалог між представниками органів влади, бізнесу та експертного середовища, а також формування спільних тлумачень і дорожніх карт розвитку двосторонніх відносин.

Результати дослідження можуть бути корисними для модернізації нормативного середовища, передусім у частині наближення положень українського законодавства до стандартів Європейського Союзу та Організації економічного співробітництва і розвитку. Особливо перспективним є використання запропонованих підходів для вдосконалення податкових, інвестиційних і митних угод, а також розроблення практичних рекомендацій для органів виконавчої влади щодо спрощення адміністративних процедур і визнання електронних документів.

Окреме значення мають пропозиції, спрямовані на посилення інформаційно-аналітичної взаємодії між компетентними органами України та Словацької Республіки, зокрема створення електронних платформ обміну статистичними, правовими та регуляторними даними, що дозволить забезпечити прозорість і регулярний моніторинг стану співробітництва.

Не менш важливим є освітній вимір результатів дослідження. Матеріали дисертації доцільно використовувати при оновленні змісту освітніх програм із міжнародного та європейського права, а також під час підготовки курсів, присвячених правовим аспектам транскордонного співробітництва та цифрової інтеграції підприємництва.

Загалом, результати дослідження мають значний потенціал практичного застосування — від удосконалення міждержавних правових механізмів до підвищення ефективності публічного управління, розвитку підприємницького середовища та модернізації юридичної освіти в Україні.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи наукову роботу, необхідно спрямувати увагу на деякі дискусійні питання, які з точки зору суб'єктивізму потребують додаткової аргументації або пояснень під час захисту:

1. У дослідженні застосовано комплекс різних індикаторів – *SME-usability, Operationality, Accessibility, Enforceability, Update-fitness* тощо. Така система справляє враження складної багаторівневої конструкції. Чи не створює вона ризику надінтерпретації емпіричних результатів, коли окремі показники можуть бути притягнуті до теоретичної моделі штучно?

2. Вартим уточнення є твердження автора, що застосований метод анкетування CAWI (*Computer-Assisted Web Interviewing* — комп'ютеризоване веб-опитування у п.2.3) «дозволив досягти високої валідності та порівнянності даних». Хотілося б почути, за якими критеріями оцінювалася валідність отриманих результатів.

3. Не до кінця зрозуміло, що саме автор має на увазі під поняттям «цифровий безвіз» у контексті українсько-словацького співробітництва (п. 3.3). Чи йдеться лише про технічну сумісність електронних сервісів, чи про ширше правове узгодження механізмів взаємодії?

4. Було б доцільно узагальнити наведені у підрозділі 2.3.3 «Статистичні дані та офіційні підтвердження» числові показники (кількість зареєстрованих компаній, динаміку створення підприємств, участь у програмах підтримки тощо) у наочній формі — таблиці або графіку. Це дозволило б чіткіше продемонструвати тенденції розвитку українського підприємництва у Словаччині та підсилити аналітичну аргументацію розділу.

5. Пропонуючи *Стратегію удосконалення правового забезпечення українсько-словацького співробітництва у сфері підприємництва* (п.3.4), автор, на наш погляд, мав би не лише окреслити методологічну рамку,

принципи та етапи реалізації, а й подати деякі проєктні положення змісту відповідних актів і інструментів імплементації. Така конкретизація змісту надала б Стратегії прикладної завершеності й істотно підвищила її регуляторну придатність для практичного впровадження.

Слід відмітити, що вказані зауваження і побажання є рекомендаційними і в цілому не позначаються на позитивній оцінці дисертації, оскільки спрямовані на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Селменського Максима Степановича на тему «Правове забезпечення міжнародного співробітництва України та Словацької Республіки у сфері підприємницької діяльності» є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. Дисертація Селменського Максима Степановича на тему «Правове забезпечення міжнародного співробітництва України та Словацької Республіки у сфері підприємницької діяльності» представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним і завершеним науковим дослідженням, у якому на високому теоретико-методологічному рівні розкрито сутність, структуру та механізми правового забезпечення транскордонного підприємництва між Україною та Словацькою Республікою. У роботі отримано науково обґрунтовані результати, які вирізняються новизною у визначенні концептуальних підходів до підвищення ефективності правових механізмів міжнародного співробітництва у сфері підприємницької діяльності, цифровізації правових процесів та формування інституційно узгодженого регуляторного середовища міждержавної взаємодії.

Дисертація за своїм змістом і структурою відповідає спеціальності 081 «Право» та всім вимогам, установленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 року

№ 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Отже, дисертаційне дослідження Селменського Максима Степановича за змістом, науковим рівнем, структурою, повнотою обґрунтування висновків і практичних рекомендацій повністю відповідає встановленим вимогам, а його автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право».

Офіційний опонент –

професор кафедри публічного управління,

адміністрування та права

Національного університету «Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка»,

доктор юридичних наук, професор

Віталій ОКСІНЬ

